

DOI: 10.18372/2307-9061.67.17858

УДК 349.4 (045)

Н. В. Жмур,

кандидат юридичних наук, доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5462-4482>

Л. С. Середенко,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Національний авіаційний університет

проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна

E-mails: nataliia.zhmur@npp.nau.edu.ua, 6222317@stud.nau.edu.ua

Мета: комплексне дослідження та аналіз чинного законодавства щодо відновлення земельних ресурсів. **Методи дослідження:** застосовано у поєднанні загальні (аналізу, синтезу, порівняння, індукції, дедуції) та спеціальні методи дослідження (системно-функціональний, формально-логічний, формально-юридичний). **Результати:** проаналізовано та досліджено чинне законодавство щодо відновлення земельних ресурсів; встановлено, що правове регулювання відновлення земельних ресурсів, правовідносини щодо відновлення земель та збереження їх родючості є окремим елементом предмета земельного права. **Обговорення:** на основі комплексного аналізу правового регулювання відновлення земельних ресурсів виявлено проблеми недосконалості законодавства та запропоновано шляхи удосконалення.

Ключові слова: земельні ресурси; земля; розорення земель; відновлення земель; рекультивация земель; меліорація земель.

Постановка проблеми та її актуальність.

Після початку повномасштабного вторгнення російської федерації на землі нашої батьківщини ситуація зі станом земельних ресурсів стрімко погіршилась, тому що замінування територій, будівництво оборонних споруд, виривання окопів значно спустошують шари родючого ґрунту, змінюють біологічний склад землі. Оскільки деградація земель спричинена не лише недбалістю ставленням землекористувачів, неправильними технологіями обробки землі, а й військовими діями та окупацією близько 30% території країни.

Для раціонального використання землі як багатства українського народу має бути забезпечена охорона земельних ресурсів від антропогенного впливу на належному рівні. Необхідно провести комплекс організаційно-правових,

екологічних заходів для рекультивации землі для повернення її в первісний стан.

Земельне законодавство, зокрема в частині охорони земельних ресурсів та відновлення землі, наразі є недосконалим. Для пошуку шляхів вирішення цієї проблеми необхідно дослідити розвиток законодавства в різні історичні періоди України, а також методологію аграрно-правових досліджень, і, насамперед, встановити причини погіршення стану земель, як в аспекті суспільства, так і в самому індивіді.

Наразі ми спостерігаємо недбале ставлення до стану земельних ресурсів від самих громадян, шкідливий вплив на ґрунти внаслідок промислового виробництва, видобування корисних копалин, а також від окупації певних територій, що в сумі може призвести до продовольчої, екологічної та економічної кризи в країні.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Проблеми правового забезпечення відновлення та рекультивації земельних ресурсів активно досліджуються в працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Слід зауважити, що більшість науковців приділяють увагу пошуку безпосередньо причин розорення земель, а також біологічно-хімічному аспекту встановлення вмісту ґрунту та його змін через певні чинники. І значно менше уваги приділено правовому аспекту вдосконалення нормативно-правової бази, а саме попередження погіршення стану землі або відновлення вже використаних земельних ділянок. Починаючи з минулого року нагальною темою досліджень стали нововведення в земельному законодавстві під час воєнного стану в Україні. Серед дослідників, які займалися вивченням даного питання, є А. Булгаков, А. Волонтир, М. Дейнега, Т. Лісова, Л. Лейба, А. Місінкевич та інші науковці.

Мета наукової статті полягає в комплексному дослідженні правового регулювання відновлення земельних ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна завжди славилась багатством земельних ресурсів та великою часткою родючих ґрунтів. Проте розвиток виробництва, промисловості, відсутність суворого екологічного контролю призводить до споживацького відношення до землі від землекористувачів.

Причини такої ситуації можна поділити на природні та антропогенні. Що стосується антропогенних чинників, то на нашу думку, вони грають суттєвішу роль та потребують негайного усунення. На сьогоднішній день головними чинниками, що призводять до виникнення деградації ґрунтів, є надмірне освоєння земель та бойові дії. Через потрапляння снарядів та уламків ракет, замінування, будівництво фортифікаційних споруд, переміщення військової техніки значна частина земель уражена вирвами, ерозійними утвореннями, які ведуть до необоротного знищення родючих ґрунтів.

Серед причин, що призвели до негативних процесів щодо стану земель, відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 р.,

№ 2697-VIII, названо також і зменшення території унікальних степових ділянок, надмірну розораність території й порушення природного процесу ґрунтоутворення [1].

Зараз відбувається зміна антропоцентричної концепції природокористування на біосфероцентричну парадигму взаємодії індивіда та навколишнього природного середовища. Так, біосфероцентризм тлумачиться в науці «як новий тип світогляду, що ставить інтереси окремої людини й суспільства в цілому в залежність від потреб усієї планети й усього живого, що є на ній». Зокрема, у філософії антропоцентризм і біосфероцентризм розглядаються «як філософські концепції, що відображають ставлення людини до оточуючого світу і сприйняття нею самої себе в ньому». Із позиції прихильників біосфероцентризму людина є складовою частиною біосфери й не повинна ставити себе, свої потреби й інтереси вище потреб усіх живих організмів на планеті [2, с. 77].

Характерні для сучасного стану земель негативні процеси, які чинять свій вплив на суспільний розвиток, певною мірою стримуючи його шляхом знищення результатів людської праці й відчутного уповільнення розвитку продуктивних сил. Подальше безконтрольне й безвідповідальне використання природних ресурсів без урахування потреб та особливостей існування всього живого на планеті становить серйозну загрозу для всього людства. Кожна людина сама повинна усвідомити свою роль у збереженні благополуччя біосфери та, зокрема, стану земельних багатств. Звідси випливає необхідність підвищення правосвідомості громадян та виховання в них поваги до природи, спонукання до активної правомірної поведінки в соціумі та на території своєї життєдіяльності.

Тому слід зауважити, що на формування сучасної земельної політики значно вплинула Земельна реформа 1861 р., Столипінські реформи 1906-1914 років. На той час держава спонсорувала меліоративні заходи, межові роботи з ґрунтами, технічний нагляд за окремими землями приватного користування поміщиків. Зі Столипінських реформ почався розвиток ринкових відносин, підвищення родючості земель сільсько-

господарського призначення, а звідси і виробництва.

Наступним етапом розвитку правового забезпечення земель був радянський. Серед провідних актів можна назвати декрет «Про землю» 1917 року, який перевів землю у всенародну власність, був прийнятий перший земельний Кодекс УРСР, «Основи земельного законодавства союзу РСР та союзних республік» [3, с. 139, 140].

Сучасний етап розвитку інституту відновлення земель почався з ухвалення чинного Земельного кодексу України 25 жовтня 2001 року, який набув чинності 1 січня 2002 року. В даному Кодексі охороні земель присвячено шостий розділ. Відповідно до статті 163 ЗК України «завданням охорони земель є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель» [4]. А в Законі України «Про охорону земель» присвячено окремі статті консервації, рекультивації земель, які є основними способами відновлення землі [5].

Основу формування державної політики у сфері охорони й відновлення земель в Україні становить Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Наша країна прийняла низку програмних документів, за якими взяла на себе певні зобов'язання, зокрема, про приєднання до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (Convention on Climate Change, 1992); до Конвенції ООН про боротьбу з опустелюванням (United Nations Convention to Combat Desertification, UNCCD, 1994); до Конвенції ООН про охорону біологічного різноманіття (Convention on Biological Diversity, 2000) [6].

У країнах Європейського Союзу спостерігається активність із розгляду питання відновлення земель, адже в світі посилюються страхи щодо продовольчої кризи через неконтрольоване збільшення населення планети та відсутність ефективних технологій штучного вирощування агрокультур. Тим паче, що внаслідок російського вторгнення на територію України, яка посідала провідне місце в забезпеченні країн Європи та Африки зерновими та технічними культурами, значно знизився їх експорт.

Із прийняттям у 2002 р. Директиви ЄС № 179 про комунікації країн, зроблено спробу забезпечити питання охорони ґрунтів від деградації й забруднення завдяки врахуванню процесів видалення відходів виробництва і споживання, охорони водних ресурсів і повітря, зміни клімату, безпеки під час застосування небезпечних речовин, повені, біологічного різноманіття й екологічної відповідальності. У Директиві ЄС 85/337/ЄЕС від 27 червня 1985 р. «Про оцінку наслідків впливу деяких громадських і приватних проєктів на навколишнє середовище» (з поправками) вказується про прямі й опосередковані впливи діяльності на ґрунт [7].

Україні слід брати в приклад технології по відновленню землі у європейських країн, що базуються на зниженні хімічного та механічного тиску на ґрунти при їх обробці, розробленні нульових систем вирощування культур без застосування хімікатів.

Під час відновлення земель на меті стоїть повернення їх з вихідного негативного стану в оригінальний якісний, при якому земельні ресурси здатні виконувати функції відповідно до свого цільового призначення. Таким чином, відновлення земель слід розглядати як законодавчо регульований механізм повернення землям їх первинної якості, погіршеної під впливом природних та антропогенних чинників, шляхом здійснення рекультивації, консервації деградованих спустошених земель, меліорації тощо. Стан земель фіксується при проведенні їх інвентаризації під час здійснення землеустрою у матеріалах Державного земельного кадастру [8, 9], проведення грошового оцінювання земель [10].

Щодо заходів попередження погіршення стану земель, то вони передбачені обов'язками власників і користувачів земельних ділянок, а саме зберігати корисні властивості землі, за свій рахунок привести земельну ділянку в попередній стан у разі незаконної зміни її рельєфу, за винятком незаконної зміни рельєфу не власником такої земельної ділянки (статті 91, 96 Земельного кодексу України) [4]. З метою запобігання посиленню деградаційних процесів у ґрунти вносяться мінеральні добрива, здійснюється промивання засолених ґрунтів,

підбираються відповідні режими зрошення та інше.

З урахуванням специфіки заходів щодо відновлення земельних ресурсів можна зазначити, що правовідносини у цій сфері передбачають активні дії суб'єктів, тобто виключно активна поведінка має спрямованість на повернення земель в їх оригінальне становище. Здійсненню консервації земель передують активні дії зобов'язаної особи, спрямовані на припинення їх промислової експлуатації. Проведення консервації деградованих і малопродуктивних земель не може відбутись без замовлення відповідного проекту, розробленого виконавцем робіт із землеустрою. У випадку невикористання земельної ділянки є ймовірність її засмічення шкідливими рослинами, що може призвести до подальшого погіршення її родючості. Про необхідність активних дій свідчить і заліснення таких земель та засівання їх певними травами, культурами. Крім того, законсервовані земельні ділянки підлягають періодичному моніторингу. Головним у правовідносинах відновлення земель є юридичний обов'язок, що знаходить свій прояв в активній поведінці зобов'язаної особи з метою забезпечення суб'єктивних прав інших суб'єктів. Серед обов'язків власників земельних ділянок у сфері відновлення земель згідно зі ст. 91 Земельного кодексу України можна також виокремити: «приведення за свій рахунок земельної ділянки у попередній стан у разі незаконної зміни її рельєфу, за винятком здійснення такої зміни не власником земельної ділянки, коли ця процедура здійснюється за рахунок особи, яка незаконно змінила рельєф. Відновлювати земельні ділянки повинні як їх власники, так і користувачі у процесі їх експлуатації» [4]. У цьому випадку існує єдиний об'єкт використання, охорони й відновлення – земельна ділянка.

З початку повномасштабної війни в Україні проведено заходи, спрямовані на підтримку сільськогосподарства для зниження небезпеки продовольчої кризи і збереження стабільності сільськогосподарського виробництва у воєнні часи. Зокрема, прийнято низку нормативних актів щодо регулювання земельних пра-

вовідносин під час дії воєнного стану в країні [11].

Насамперед це Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану», який набрав чинності 7 квітня 2022 року [12]. Цей документ має на меті спрощення обігу земель сільськогосподарського призначення та запроваджує певні етапи змін, а саме: «перший етап передбачає автоматичне поновлення на один рік дії договорів на використання землі сільськогосподарського призначення всіх форм власності; другий крок – це спрощена процедура передачі в оренду земель для ведення товарного, проте лише під час воєнного стану (з метою забезпечення максимально швидкої передачі земель державної та комунальної власності у користування, земельні торги проводяться не будуть; третя позиція в структурі змін передбачає досить великі зміни в договорах оренди: договір оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення може бути укладено лише на один рік. Розмір орендної плати не може перевищувати 8% нормативної грошової оцінки земельної ділянки, яка визначається від середньої нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області. Законом суттєво звужуються права орендарів. Зокрема, орендар земельної ділянки не має права на компенсацію витрат на поліпшення землі; четвертий крок, це те, що на час дії воєнного стану встановлюється спрощена процедура формування земельної ділянки., а саме відомості про ділянку до Державного земельного кадастру не вносяться, кадастровий номер не присвоюється. Перед укладенням договору обов'язково здійснюється розроблення технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації земель; п'ятий етап проголошує тимчасову передачу права землекористування. Внаслідок російського вторгнення багато фермерських господарств, сільськогосподарських товариств та самозайнятих громадян зупинили свою діяльність та тимчасово припинили використання землі сільськогосподарського призначення, яка була набута в оренду чи суборенду. Закон надає можливість таким орендарям та суборендарям тимчасово передати свої права на

земельну ділянку землевласникам, які продовжують своє виробництво і мають потребу у збільшенні площі земель».

Такі зміни та певні послаблення безумовно стимулюють землекористувачів до правомірних дій під час землекористування та дбайливого ставлення до землі, замість того, щоб через моральні та матеріальні труднощі внаслідок війни покинути землі без догляду напризволяще.

Також поза увагою не залишився наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України «Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану» від 04 квітня 2022 р. [13]. Оскільки Методика визначає: «порядок розрахунку розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам державами, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання, фізичними особами через забруднення ґрунтів, засмічення земель при надзвичайних ситуаціях та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану внаслідок їх дій або бездіяльності на усіх землях України незалежно від їх категорій та форм власності». Повідомити про факт забруднення земельної ділянки може, зокрема, й власник або користувач земельної ділянки, що дає йому можливість уникнути юридичної відповідальності за її забруднення та псування. Стосовно окремих забруднених внаслідок військових дій земельних ділянок, то в нагоді стане запозичення досвіду відновлення радіоактивно забруднених земель. Мова йдеться про створення на них об'єктів природно-заповідного фонду після застосування заходів очищення. Прикладом цього є створення Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника.

Висновки. Отже, підсумовуючи вище викладене, можемо сказати, що правове регулювання відновлення земельних ресурсів, правовідносини з приводу відновлення земель та збереження їх родючості є окремим елементом предмета земельного права. Норми чинного земельного законодавства щодо відновлення якості земельних ресурсів характеризуються колізійністю відсутності належної структуризації. З іншої сторони,

говорити про їх невідповідність європейським стандартам та неповнність змісту не можна. Оскільки законотворчі органи оновлюють нормативно-правові акти нововведеннями та доповненнями у зв'язку з існуванням країни більше року в умовах воєнного стану. Подальше удосконалення ми вбачаємо у розробленні та прийнятті окремого спеціалізованого акту. Це може бути Закон України «Про відновлення земель», «Концепція відновлення розорених ґрунтів», «Основні засади земельного законодавства у сфері відновлення та рекультивативації земельних ресурсів» тощо. Крім цього, державним органам та органам місцевого самоврядування слід працювати над упровадженням програм підвищення правосвідомості українців, виховання в них поваги та самовідповідальності за використані земельні ресурси.

Література

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лют. 2019 р. № 2697-VIII. *Офіц. вісн. України*. 2019. № 28. Ст. 980.
2. Лісова Т.В. Ідея біосфероцентризму як основа методології дослідження правового забезпечення відновлення земель. *Право і суспільство*. 2021. Вип. 3. С. 74-80.
3. Лісова Т.В. До питання про історико-правовий аспект розвитку правового забезпечення відновлення земель. *Право і суспільство*. 2018. Вип. 4. С. 137-143.
4. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовт. 2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 29.05.2023).
5. Про охорону земель: Закон України від 19 черв. 2003 р. № 962-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 349. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text> (дата звернення: 29.05.2023).
6. Лісова Т.В. Актуальні питання правового забезпечення відновлення земель. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. / редкол.: Г.І. Чанишева (голов. ред.) та ін. Одеса: Гельветика, 2021. Вип. 90. С. 94-103. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdr.v0i90.3213>*

7. Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 бер. 2012 р. № 156-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2012-%D1%80#Text> (дата звернення: 29.05.2023).

8. Жмур Н.В., Лавренчук М.М. Трансформація системи кадастрового обліку: від часів незалежності України до сьогодні. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Київ: НАУ, 2021. № 1(58). С. 156-163. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.58.15323>

9. Жмур Н.В., Лавренчук М.М. Особливості системи кадастрового обліку під час проведення земельної реформи. Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. з електронного навчання та освіти: тези доп. (м. Ліссабон, Португалія, 2-5 лют. 2021 р.). С. 95-98.

10. Жмур Н.В., Боковенко В.П. Методика нормативної грошової оцінки землі: правові особливості. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Київ: НАУ, 2022. № 1(62). С. 140-145. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.62.16493>

11. Волонтир А., Ротте С. Нововведення у сфері земельних відносин під час дії воєнного стану. *Проблеми відновлення соціальної інфраструктури та просторового розвитку територій повоєнної України*: тези доп. Міжнар. наук. конф. (Дубляни-Львів, 27-28 жовт. 2022 р.) / упорядник: Р.В. Кюнцлі. Дубляни: Львівський нац. ун-т природокористування, 2022. С. 185-189.

12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України від 24 бер. 2022 р. № 2145-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> (дата звернення: 29.05.2023).

13. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану:

наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04 квіт. 2022 р. № 167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-22#Text> (дата звернення: 29.05.2023).

References

1. Pro Osnovni zasady (strategiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku: Zakon Ukrainy vid 28 liut. 2019 r. № 2697-VIII. *Ofits. visn. Ukrainy*. 2019. № 28. St. 980.

2. Lisova T.V. Ideia biosferotsentryzmu yak osnova metodologii doslidzhennia pravovoho zabezpechennia vidnovlennia zemel. *Pravo i suspilstvo*. 2021. Vyp. 3. S. 74-80.

3. Lisova T.V. Do pytannia pro istorykopravovyi aspekt rozvytku pravovoho zabezpechennia vidnovlennia zemel. *Pravo i suspilstvo*. 2018. Vyp. 4. S. 137-143.

4. Zemelnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 25 zhovt. 2001 r. № 2768-III. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2002. № 3-4. St. 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (data zvernennia: 29.05.2023).

5. Pro okhoronu zemel: Zakon Ukrainy vid 19 cherv. 2003 r. № 962-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2003. № 39. St. 349. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text> (data zvernennia: 29.05.2023).

6. Lisova T.V. Aktualni pytannia pravovoho zabezpechennia vidnovlennia zemel. *Aktualni problemy derzhavy i prava*: zb. nauk. pr. / redkol.: H.I. Chanysheva (holov. red.) ta in. Odesa: Helvetyka, 2021. Vyp. 90. S. 94-103.

7. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo vykonannia u 2012 rotsi Zahalnoderzhavnoi prohramy adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 berez. 2012 r. № 156-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2012-%D1%80#Text> (data zvernennia: 29.05.2023).

8. Zhmur N.V., Lavrenchuk M.M. Transformatsiia systemy kadaastrovoho obliku: vid chasiv nezalezhnosti Ukrainy do sohodennia. *Naukovi pratsi Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Yurydychnyi visnyk «Povitriane i kosmichne pravo»*. Kyiv: NAU, 2021. № 1(58). S. 156-163.

9. Zhmur N.V., Lavrenchuk M.M. Osoblyvosti systemy kadaastrovoho obliku pid chas provedennia zemelnoi reformy. III Mizhnar. nauk.-prakt.konf. po elektronnomu navchanni ta osvity: tezy dop. (m. Lissabon, Portuhaliia, 2-5 liut. 2021 r.). S. 95-98.

10. Zhmur N.V., Bokovenko V.P. Metodyka normatyvnoi hroshivoi otsinky zemli: pravovi osoblyvosti. *Naukovi pratsi Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Yurydychnyi visnyk «Povitriane i kosmichne pravo»*. Kyiv: NAU, 2022. № 1(62). S. 140-145.

11. Volontyr A., Rotte S. Novovvedennia u sferi zemelnykh vidnosyn pid chas dii voiennoho stanu. *Problemy vidnovlennia sotsialnoi infrastruktury ta prostorovoho rozvytku terytorii povoiennoi Ukrainy: tezy dopovidei Mizhnarodnoi naukovo konferentsii* (Dubliany-Lviv, 27-28 zhovt.) /

uporiadnyk: R.V. Kiuntsli. Dubliany: Lvivskiy natsionalnyi universytet pryrodokorystuvannia, 2022. S. 185-189.

12. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo stvorennia umov dlia zabezpechennia prodovolchoi bezpeky v umovakh voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 24 berez. 2022 r. № 2145-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> (data zvernennia: 29.05.2023).

13. Pro zatverdzhennia Metodyky vyznachennia rozmiru shkody zavdanoi zemli, gruntam vnaslidok nadzvychainykh sytuatsii ta/abo zbroinoi ahresii ta boiovykh dii pid chas dii voiennoho stanu: nakaz Ministerstva zakhystu dovkillia ta pryrodnykh resursiv Ukrainy vid 04 kvit. 2022 r. № 167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-22#Text> (data zvernennia: 29.05.2023).

Nataliia Zhmur, Liubov Seredenko

RESTORATION OF LAND RESOURCES: LEGAL ASPECT

National Aviation University

Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine

E-mails: nataliia.zhmur@npp.nau.edu.ua, 6222317@stud.nau.edu.ua

Purpose: comprehensive research and analysis of current legislation on the restoration of land resources. **Research methods:** a combination of general (analysis, synthesis, comparison, induction, deduction) and special research methods (systemic-functional, formal-logical, formal-legal) are applied. **Results:** the current legislation on the restoration of land resources was analyzed and researched; it was established that the legal regulation of restoration of land resources, legal relations regarding the restoration of lands and preservation of their fertility is a separate element of the subject of land law. **Discussion:** on the basis of a comprehensive analysis and research of the legal regulation of the restoration of land resources, the problems of the imperfection of the legislation were identified and ways of improvement were proposed, namely the development and adoption of a separate specialized act. This can be the Law of Ukraine «On Land Restoration», «Concept of Restoration of Ruined Soils», «Basic Principles of Land Legislation in the Field of Restoration and Reclamation of Land Resources», etc. In addition, state bodies and local self-government bodies should work on the implementation of programs to increase the legal awareness of Ukrainians, inculcate in them respect and self-responsibility for the used land resources.

Key words: land resources; land; land destruction; land restoration; land reclamation.

Стаття надійшла до редакції 09.06.2023